

Kyss Lillin, lillin, älskade barnet vårt, hvarje dag från mig. Den plats, där den kråkan lilla pussat brevet, har jag icke kunnat hitta på; men jag har kysst det ljufva brevet så många gånger, att jag väl äfven vidrört den plats der henner små läppar varit.

Jag fortsätter nu min resa med så helt andra känslor. Och ehuru jag gerna skulle återvända härifrån, så har jag dock nu något lugn och mera lust att insamla, hvad gagneligt för mig vara kan. De sednaste veckornas oro har just litet stört min helse; men jag känner, att det nu åter blir bra.

Från Frankfurt skrifver jag efter att par dagar och beskriver resan från Berlin. Sedan får jag åter i Brüssel (Bruxelles) ett par små bref från älskade Makan min och skrifver genast. I det och derpå följande bref betyder *F* (F) den ort, der H. K. nu vistas. Dit bör du ej skrifva, ej heller sätta ut namnet på orten i Dina bref. 10

Bäst är att adressera brefven på Stockholm:

Adr(ess) Hr. K. L. Looströms Bokhandel.

så får jag dem der snabbare och säkrare.

Nu måste jag idag skynda härifrån, sedan jag köpt några böcker, deribland Planchverk för Dig, Calle och Lillin, och bestyrt om deras afsändande. 20

Guds Försyn vårde Eder, mina älskade. Lef lugn och glad, Du min egen Maka lilla, och tänk på mig blott med lätt saknad emellanåt. Snart förgå några veckor, och jag är åter hos Er och får säga Dig, huru oföränderligt, huru troget jag vill vara Din tacksame, ömt älskande make. Farväl! Farväl! egen ljufva, goda Engel min! Tack Tack för den sinnesfrid, med hvilken jag skifver detta. Gud belöna Dig! Farväl! Din, Din egen trogne, ömt tillgifne

J. V. S:n

P. S. Angående Minas qvarstadnande, vet jag icke, hvad jag skall säga. Ledsamt blir det, att få en ny, som intet kan och icke känner husets sed. Mina har varit trogen och flitig. Kanske kan Du älskade liti med välvilja besegra hennes ovilja. Gör dock häri, som Du vill. En trogen tjenare är en ovärderlig skatt. En gammal tjenare ger huset frid. 30

85 J. V. SNELLMAN – J. L. SNELLMAN 16., 21., 22. & 23. VIII 1847

HUB, JVS handskriftssamling

40

Frankfurt am Mayn d. 16 Augusti

Lilli egen, älskade Gumman min!

Jag fruktat att jag i mitt sista bref glömde uppgifva både ort och dag. Jag skref det också i stor hast och med stor glädje öfver min brefskatt – i Leipzig d(en) 14. Augusti. Inalles har jag sedan Helsingfors skrifvit från Riga, från Berlin, fr(ån) Dresden och från Leipzig; och då jag sjelf alltid fört brefven på posten, så hoppas jag, att de ordentligen kommit min Maka lilla tillhanda. Båda de sednaste brefven voro utan resebeskrifning. Derföre följer den här. Men kartan bör Du hafva till hands lilli min. När jag kommer hem, skola vi tillsamman genomgå en bättre karta, som jag medför. 50

Berlin är, som Du vet, Preussens stora hufvudstad. Detta rike utgör ett af de många, i hvilka Tyskland sönderfallit. Början till en sådan delning skedde derigenom, att den Germaniska (Tyska) stammen för krig valde en högsta anförare och andra under honom lydande; och då den med tiden intog nya länder, så tillföll hvar och en af dessa en lott, hvilken de åter fördelade mellan sina krigare. Från Christi födelses tid innehafva Tyskarne sitt land. Men först sedan de blefvo Kristna 600 å 800 år e. Chr. «födelse» fingo de egna Kejsare från 800, hvilka framdeles alltid valdes af de underlydande småfurstarne, som blefvo Kejsarens »Vasaller», och åter hade under sig egna Vasaller, Riddare, hvilkas vasaller de i sednare tid lifegna bönderna voro. Kejsarvalet skedde länge här i Frankfurt, der ännu valsalen visas i en gammal byggnad. Hela detta regeringssätt kallades Feodalsystem eller Feodalvälde. Det herrskade äfven i Italien, Frankrike, England, Spanien. I Italien finnas ännu många små riken. I England är den rika Adeln, som äger nästan all jord, ännu en lemning från Feodaltiden. Men i Spanien och i synnerhet Frankrike kufvades Feodalherrarne af Konungen, som ensam tog makten. När i Tyskland de väljande (Kur-) furstarne blefvo allt mäktigare, brydde de sig ej mera om Kejsaren. Bönderna blefvo lifegna, Riddarena plundrande förtryckare och Furstarne enväldiga. En sådan Kurfurste var den i Brandenburg, der Berlin ligger. Hans makt ökades, då han efter Luthers uppträdande (1517) öfvergick till dennes lära, och derföre i trettiåra kriget (1618–1648) höll med Svenskarne, hvilkas konung Gustaf Adolf den Store kom till Tyskland att hjälpa sina trosförvandter mot den katolska kejsaren och öfriga katolska furstar, som sökte undertrycka Lutherska läran. Då nemligen Svenskarne med seger slutade striden fick Kurfursten i Brandenburg delar af Pommern och Polen och egentliga Preussen. En bland dem antog för ungefär 100 år sedan konungstitel. Fredrik II (efter 1740), som äfven kallas den Ende, förstörde ännu riket med Schlesien, en stor del af Polen. Han var en stor hjelte och tillika en god hushållare för sitt folk. Gustaf Adolf var också en stor härförare, men ännu ädlare till sinnes. Slutligen fick Preussen 1814–15 flera nya länder, då Napoleon och Fransmännen, som inkräktat en del af Tyskland och förminskat Preussiska riket, åter besegrades af de förenade makterna, Ryssland, England, Preussen och Österrike. En del af det nya landet, Vestphalen (med staden Münster och Rheinprovinsen, ser Du derföre på kartan ligga afskild från det öfriga riket. Skulle Du tro, att Finland icke är så mycket mindre än detta rike. Men då Preussen har 16 millioner invånare, har vårt land blott 1 1/2 million. Man har svårt att uppgifva, hvad som inom 200 år gjort Preussen till ett stort rike, om det ej är Tyskarnes behof af att tillhöra en stor stat och icke vara fördelade på så många, maktlösa småstater. Man kan nu säga, att denna stat är den mäktigaste Tyska stat. Ty Österrike, som är större, har flere icke Tyska länder: Ungern, Böhmen, Lombardiet o. s. v. Detta gör äfven Preussen vigtigare, än det eljest skulle vara; och nödgar det att hålla en stor krigsmakt. Hälften af alla Kronans inkomster går till armeen. Hvarje man från 18 till 45 år är soldat. Men blott de mellan 18–21 äro i fredstid i ständig tjänst, de mellan 21–24 öfva sig ett par veckor hvarje år. De förra tjena 3 år och gå sedan tillbaka till sina yrken. Endast de, som idka studier, kunna slippa med ett år. Kommer krig och nöd, så måste alla ut. Det är vackert!

Med nuvarande Kungen är man icke mycket nöjd. Ty man önskar sig religionsfrihet (frihet att bekänna sig till hvilken kyrka som helst), fullkomlig lärofrihet och tryckfrihet och en konstitution, d. ä. en lag,

som fråntager Regenten makten, att ensam stifta lagar, och uppdrager den åt af folket valda ombud, sådane, af hvilka t. ex. »Parlamentet» i England, »Kamrarne» i Frankrike och Riksdagen i Sverige består. Men derpå går kungen icke in. Han har väl i år sammankallat »ståndet» af till en del valda ombud, men gifvit dem endast rättighet att gifva goda råd, då de tillfrågas, och att inkomma med böneskrifter. Derom har nu blifvit mycket skrifvit i böcker och tidningar.

Nu kan Du väl hafva nog af politik. Derföre till annat. Fyra aftnar var jag på spektaklet. En gång såg jag Dramen (d. ä. ett allvarligt stycke med lycklig utgång): »Köpman i Venedig» af Shakespeare (läs Schäkspir), en Engelsk författare omkring år 1600, den utmärktaste, som någonsin funnits. En annan gång hörde jag den kända Operan (allvarlig Sång och Musikpjes): »Friskyttan», hvars musik är af Tysken, Carl Maria von Weber, som dog för en 10 å 12 år tillbaka. Ett tredje stycke, en komisk Opera: »Regimentets Dotter», med musik af en omtyckt Italiensk kompositör, Donizetti, hvilken pjes genom Jenny Lind kommit i modet, såg jag blott till en del, emedan jag gick att tala med jernbanskonduktören om de kära brefven i Hamburg. Det fjerde stycket var ett obetydligt stycke, sådane man spelar dem i Wien. Det handlade om en Perukmakare, som bergtogs och kurtiserades af en Fee; sådane trollfruar, goda och onda, som sagan diktar dem. Perukmästarn narrade sig slutligen till hennes trollspö, med hvilket han gjorde många underliga konster, och akkorderade sig fri genom att gifva det tillbaka. Här äro tre teatrar. I en ger man Operor. Den har brunnit ned, sedan jag sist var i Berlin, och är nu ny inredd, strålande af guld. I den andra gifvas större skådespel, och i den tredje än småsaker, än bättre stycken, både operor och skådespel. – En afton var jag hos Prof. Michelet, hvars Fru helsade till Dig. – Jag har också glömt att berätta, att konsul Böringh i Reval drack Din skål i Champagner. – Jag gjorde också bekantskap med en Löjtnant [redacted] från Petersburg, hvars Systrar skola inrätta en pension i Kuopio. Visa dem artighet Söta min, om Du på något sätt kan,

Ett såkalladt Diorama af Gropius, mycket berömdt, besökte jag äfven denna gång. Man införes i en liten kammare, hvars två väggar bestå af förhängen. När detta upprullas, ser man ut i en stor sal, der man endast ser en enda stor målning på motsatta väggen, men icke kan se öfriga väggar, tak eller golf. I taket, derifrån ljuset nedfaller, äro anbragta färgade glas, genom hvilka åstadkommes solsken, morgon och aftonrodnad, skymning och månsken. Sålunda visas landskap eller det inre af stora kyrkor, och illusionen är så stark, att man tror sig hafva verkligheten framför sig. Är det en kyrka, så ringer i skymningen en klocka till bön. Ljusen upptändas, och under orgelns högtidliga toner framvandrar en procession med tända facklor. Detta åstadkommes så, att målningen nedtill är dubbel, och då det främre exemplaret småningom borttages, framträda mennisko figurerna, under det att de ställen på den bakre målningen, som föreställa ljus och facklor, äro genomskinliga och upplysas bakom taflan. Då man sålunda får se allt större figurer och klarare fackelsken, så tycker man, att processionen kommer allt närmare. Det är utmärkt vackert.

Vi bodde enligt Längmans önskan här på ett stort Hotel. När man kommer utanför ett sådant, står der en guldgalonerad Portier, portvaktare. Han ringer på sin klocka, Ut springer Oberkellnern, första uppässaren, faller ned vagnssteget, öppnar dörren och hjälper en ned. Då står värden der och önskar välkommen, säger nummern på ett rum, och en annan uppässare är redan till hands att visa vägen och bära

öfverrocken, likasom en dreng att bära upp kappsäcken. Så är man med ens en stor herre, omgifven af tjensteandar. Ännu kommer en städerska med friskt tvättvatten. Redan farstun är grann, försedd med stort ur, med barometer och termometer, plankarta öfver staden o. s. v. Trappan är bonad, ledstängerna här blanka, fästade vid gjutna pelare med förgyllda sirater. Fönstret i trappan har glasmålning, en kopia efter Rafaël, som kanske kostat några hundra Rubel, och i korridorernas ändar finnas stora vackra oljefärgstaflor. I rummen är allt af mahogny, klädskap, bureau, chiffonnier, svällande soffa och stolar. Framför säng och soffa äro vackra mattor. I detta Hotel funnos 60 à 70 rum. Uti ett i Leipzig 100, och här i Frankfurt, der jag bor, 112 rum för resande. Båda de sistnämnda äro dock icke Hotel af första rangen, såsom det i Berlin. Der hade man redan bott väl i farstun eller i de vackra korridorerna, som genomgå våningarne med deras stora oljefärgstaflor, Aurora, hoppets Gudinna o. s. v. För fönstren i rummen finnas markiser mot solen, såsom hos Kellgrens. Rullgardiner och gardiner dessutom förstås. I förbigående nämner jag en sak, som gör fönstren trefliga i dessa länder. De öppnas nemligen inåt rummen, och man ser derföre ofta en blomkruksställning nedom fönsterkarmen, på utsidan af huset. Öfverallt finnas granna klocksträngar. Vid olika ringning kommer uppässarn, dreng eller piga, ehuru den sista blott har att göra med tvättvatten, bädd och städning. Till middag ringes i en större klocka, här kl. 4 e. m. Man går ned och inträder i en sal, större än Gymnasiisalen; på ena långsidan stora kyrkfönster med rika gardiner och förgyllda fransar, på den andra lika många och stora speglar, som fönstren, med förgyllda ramar och sirater (dock bestå de af 15 à 20 skilda glas); i fonden väggen öfverklädd med höga krukvexter och blommor, och der framföre en liten springbrunn af gjutet jern, måladt, med gullfiskar i bassinen, dit vattnet plaskar ned. I ett sådant rum står matbordet, prydt med blommor, och med istallrikar invid hvarje vattenkaraff. Längre ned står ett bord med ren duk för serveringen. Soppa ges ur silfverterrin, hvar gäst har ett par silfvergafflar och större och mindre skedar, och då Champagne eller annat dyrare vin reqvireras, så frambäres det i en vacker silverafkylare, fylld med is. Ett par isbitar ligga äfven kring smöret på hvarje smörassiette. Man serveras vanligen med 12 à 15 rätter, oberäknadt att man får välja mellan tvenne soppor, stekar o. s. v. och flera sallater och frukter. En sådan middag kostar två rubel för person. Vin måste man alltid taga och icke gerna det sämsta. Men man får en half butelj. Värden sitter vid ena bordsändan, uppmärksam på gästernas önskingar och blickar. Oberkellnern serverar, och de öfriga uppässarena flyga åstad eller stå bakom stolen, i strumpor och skor med servietten på armen. Vi voro i Berlin en vecka. Jag åt blott fyra middagar i huset – ingen qvällsvard. Men veckan kostade der 40 Rubel och 7 Rubel i drickspengar för min person – för Längman ännu mera. Sängarne hade resortmadrasser under, och den yppersta tagelmadrass ofvanpå. Till och med här der jag nu bor, är bädden ypperlig, och mattan framför den är till en del öfverdragen med gråverk för att vara rätt behaglig för fötterna. Men i öfrigt är här allt mycket enkelt,

50

Berlin ligger i en slät sandig trakt, i hvilken likväl människornas flit frambragt en temlig odling. Så utgöres stadens förnämsta gata af en plats, så bred som torget i Kuopio, med fyrdubbla rader af gamla stora lindar och breda gator på båda sidor invid husraderna, och så lång som ungefär tre gånger Kuopio längsta gator. Invid den ligga de förnämsta

byggnaderna, en hel rad af stora palatser på båda sidor. Den är den berömda »Unter den Linden». Den genomskäres af flera tvärgator, deribland en, som är nära 4 verst lång. Vid den förras ena ända är en stor murad stadspört, med fem genomgångar, och utanför denna en mycket stor park. Invid denna åter löpa på ena sidan, vackra, med alleer försedda gator, på båda sidor sköna hus, med vackra blomsterträdgårdar framför sig, och de talrika balkongerna fulla med krukvexter. I denna trakt finnas äfven flera offentliga trädgårdar, der man om aftnarne ger musik. Hela staden är upplyst med gas, gatorna och en mängd hus – äfven farstu, trappor och korridorer och matsal i det omtalta hotellet. Så är det här i alla stora städer. Man upphettar stenkol (ett slags kolämne, som uppgräfvdes ur jorden och bergen) i jernkärl, och då utvecklas ur dem en ånga, (luftart eller gas), som brinner, då den antändes, med ett mycket vackert sken, och därför i jernrör under jorden ledes till alla stadens delar till lyktorna.

10

Vackrare omgifningar än Berlin har *Dresden*. Den är hufvudstad i Sachsen, ett dylikt Kurfurstendöme fordom som Brandenburg, men hvars regenter för hundra år sedan voro konungar i Polen och från den tiden föra titeln. Emedan kungen höll med Napoleon, så blef landet 1814 styckadt och har nu blott 1 600 000 invånare, d. v. s. litet mera än Finland. Men då Finland består af mer en 3 tusen kvadratmil (fyranter med en mil långa sidor), så har Saxen blott 272. Om vi dividera 272 | 1 600 000 | så får Saxen = 5 800

20

— — — 3 300 | 1 500 000 | – Finland = 450 invånare ungefär på hvarje kvadrat mil. Deraf ser man, att Saxen är ungefär 11 gånger så odladt och befolkadt som Finland. Skulle vårt land en gång få en sådan odling, så skulle der finnas 16 1/2 million människor. Klimatet och jordmon hindra dock en sådan odling. Också halfva antalet skulle redan göra Finland till ett stort land,

30

Här är fråga om Tyska eller geografiska mil, af hvilka 1 1/2 går på vår Svenska mil. Tänker Du Dig således ett land, der man ej kan röras åt något håll 4 verst, så långt som till Kelloniemi, utan att träffa på en stad, större än Kuopio, (med ungefär 3 tusen invånare), så kan Du föreställa Dig, hur det ser ut i Saxen. Der finnas t. ex. omkring Leipzig och Halle slätter, flera mil långa, så långt ögat når, på hvilka hvarje fläck är odlad. Träd ser man blott i alleerna långsät vägarne och i trädgårdar. Kring Dresden deremot finnas höjder och dalar, och på de förra sköna skogar af ek, bok, ask och andra, hos oss rara löfträd. Tall och gran finnas väl, men litet.

40

Här lefver man under idogt men icke så tungt arbete, emedan allt är fördeladt på flera händer. Man skäms dock öfver sig sjelf, när man ser den flit, som här råder hos alla människor. Du har väl ej, lilli Du, så noga eftertänkt, hvartill det myckna arbetet skall tjena. Men besinna blott, hvad arbete, som fordrats dertill, att förvandla människorna från blodtörstiga, laglösa, råa vildar till dessa upplysta, fredliga invånare, hvilka göra det rätta blott af öfvertygelse, och akta vetandet och sanningen för lifvets högsta goda. Huru många mödans svettddroppar hafva icke fuktat denna jord, förrän den från vildmark blef en trädgård, huru många blodströmmar, förrän säkerhet och laglig ordning der fick fast bostad, huru många nätter vakor, förrän dess visa lagar blefvo skrifna och uttänkta, förrän så väl Guds ord som menskiigt vetande blef så tillgängligt för alla, som det här är. Före Luthers tid t. ex. kunde endast presterna få läsa den på Hebreiska (G<amla> Test<amentet>) och Grekiska (N<ya> Test<amentet>) eller Latin

50

skrifna Bibeln. Han öfversatte den på Tyska. Sedan öfversattes den på världens alla möjliga språk. Före år 1400 ungefär hade få människor sett en bok, emedan det då fanns blott skrifna böcker. Sedan vid den tiden Guttenberg fann sättet att trycka böcker, har man oupphörligt förbättrat konsten, och nu tryckes i Tyskland ensamt ungefär 10 tusen skrifter hvarje år, minst 500 Exemplar af hvarje skrift, d. ä. en summa af 5 millioner böcker om året. Tidningar dessutom till millioner exemplar. Så har man nu läsning i hvarje koja. När man så ser, huru mycken möda mensklighetens förädling kostat, och huru alla goda och ädla människor derpå arbetat, hvar i sin stad, så måste man väl blygas, att njuta frukten af deras arbete, deras uppförelser, ofta af deras lidanden och förtidiga död, utan att sjelf lägga ett strå i kors för att fullfölja deras verk och något godt öfverlemna åt efterkommande.

Det känner man här bland detta folk väl, och alla sträfva derföre och arbeta. Från morgon tidigt till kl. 7 på qvällen ger man sig föga eller ingen ro. Men då putsar gerna hvar och en upp sig och beger sig ut i någon promenad eller trädgård, under svåraste vintern till någon stor salong, der man har musik, eller till teatern. Inträdet till en trädgårdskonsert kostar vanligen 3 koppek Skilfve. Litet qvällsvard och öl kan man hafva för 20 koppek Skilfve. Men i smärre borgarhus äter man qvällsvarden hemma, och tar blott öl eller kaffe till 6 koppek Skilfve för person. Alla aftnar kan man icke hafva råd härtill i en stor familj; men man tager då barnen med sig i en promenad och sitter ser på deras lekar. Äfven små barn bäras omkring på qvällarne, och en moder skäms icke för att i allas åsyn lägga barnet till sitt bröst, med blott halsdukshörnet deröfver. Jag har ofta jollrat med sådane små, som varit af Hanna's ålder. Det har dock äfven varit tungt, att se andra hafva de sina omkring sig och sjelf vara ensam. Allt, allt påminner mig Er. Hvar helst jag ser något, tänker jag alltid på din glädje, om Du vore med; och huru roligt jag skulle hafva af att visa Dig och förklara allt, bara Du vore snäll och ville lära. Mitt eget nöje är sannerligen intet i jemförelse dermed.

Jag skäms riktigt för detta bref. Men Du ser, att det är på olika stunder skrifvet, oftast under stor trötthet – och i Frankfurt med ett så dåligt bläck, som aldrig torkar, och ur ett fullt bläckhorn, som ger plumpar – och detta sednare åter med ett bläck som vatten. Hettan har varit odräglig, öfver 30° (grader) efter Reaumur's (Råmyr) skala, d. ä. 37 1/2° Celcii skala, i solen ||27 grader Celcii skala i skuggan.|| Du finner båda skalorna på termometern utanför mitt fönster. I sådan hetta blir man trött af springande, och handen darrar, när man skrifver. Borden äro också så låga och stolarne höga,

Då Dresden utom höjder och skogar i omgifningen äfven har Elbefloden midti staden, så bred som sjön mellan Tuhkaniemi och Karstens plantage, så gör detta läge mycket till ortens behag. Äfven genom Berlin flyter en flod Spree, men den är helt liten och dertill bortgömd af magasiner. I Dresden deremot löper långsamt ena flodstranden en väl 10 till 20 alnar hög stenmur, som på sina ställen har ett torgs bredd och är beskuggad af sköna träd ||heter Brühliska terrassen.|| Här lefver och rör sig folket alla aftnar, äter glace utanför ett nätt konditori eller spisar smörgås och dricker öl ini och utanför en kaffehus salong, der de flesta aftnar är god musik. Äfven på mörka qvällen, då strändernas och den långa höga brons gaslågor spegla sig i vattnet, är här vackert. På alla håll finnas dessutom sköna alleer och planteringar isynnerhet af kastanier. Och Dresden eger dessutom sköna samlingar. Taflorna i galleriet uppgå till 2 000. Här finnes och en samling aftryck

i gips af de flesta forntidens och en mängd nyare tiders bildhuggeriarbeten m. fl. andra samlingar: bibliotek, kopparstick, fornlemningar o. s. v. Äfven en samling af diamanter, arbeten af ädla stenar, guld och silfver och andra dyrbarheter står att beses. Jag såg denna gång blott Målningsgalleriet och samlingen af gipsaftryck, det förra hvarje dag, jag var i Dresden.

Samma kurfurste August d⟨en⟩ 2, som blef konung i Polen och för detta ändamål öfvergick till Katolska läran, ehuru Sachsarne äro Lutheraner, lade också grunden till dessa samlingar. Nu äro de sköna att ega; men då kostade de folkets svett och möda. Samma August lefde också yppigt och tog äfven derföre ut stora skatter. Efter konungarnes i Frankrike exempel, der i synnerhet Ludvig XIV (död 1714) och hans efterträdare Ludv⟨ig⟩ XV voro lättsinniga, den sednare i last försjunken, ville den tidens Tyska furstar lysa genom yppigt och lättsinnigt lefverne, slösande så folkens egendom. August II öfverträffade de öfriga. Bland hans mätresser var den ryktbara skönheten Aurora Königsmark. Då Sveriges tappra Carl d⟨en⟩ 12:te jagade honom från Polen, sände han Aurora att mäkla fred. Men som det heter i sången: »Kung Carl den unga hjelte» etc.

»Högbarmad, smärt gullhårig
En ny Aurora kom¹
Från hjelten tjuguarig
Hon vände ohörd om.»

Bland de 2 tusen målningarne har jag icke ens kastat en blick på alla. Man måste här, såsom jag också gjort, lära känna de förnämsta och hvarje dag betrakta endast dem. Från förra gången kände jag allt så väl, att jag nu blott behöfde uppsöka, hvad jag ville se. Sålunda har jag nu ungefär kommit derhän, att jag känner de förnämsta mästarenas arbeten och med någon säkerhet kan finna, hvad som tillhör hvarje skola, af hvilka kännare åtskilja ett par tjog utom dem, jag i det föregående omtalat.

Jag är säker, att Du tycker det vara en sak blott för nöjes skuld, att få betrakta målningar. Men ser Du min lilli: om man skulle afbilda också den skönaste qvinna, som naturen frambragt, så skulle hennes skönhet vara intetsägande, om den inte skulle lifvas af en skön själ. Nu är hvarje ting i naturen i visst afseende ofullkomligt. Du finner intet träd, ingen blomma, som i sin art skulle ega en så fulländad skönhet, att icke en gren är bar och krokig, ett blomblad hopkrumpet och utbildadt. Så förhåller sig äfven med människans naturliga skepnad. Och huru mycket ofullkomligare ännu är icke hvarje människa andligen. Derföre söker konstnären, skalden, bildhuggaren, målaren, ||musikkompositören|| att framställa den skönaste själ i den skönaste yttre form, öfverhufvud inlägga den största andliga betydelse (andliga) i allt, hvad han frambringar, och söker tillika att göra det yttre värdigt den inre anden. Derföre finnes på målade landskaper t. ex. alltid någon grupp människor, några byggnader eller annat af människohand, som ger landskapet en egen bestämmelse. Men dertill äro äfven klippor, träd o. s. v. så rangerade och formade, att man öfverallt finner något skönt uppstå genom deras sammanställning. Så är det icke i naturen. Ett aldeles vildt landskap står långt efter ett lika vackert, som tillika har odling af människohand, och lif och rörelse. Och i naturen finnes

¹ den gamla Aurora är morgonrodnaden, en gudinna hos Grekerna.

vanligen jemte det vackra något fult och stötande, som man önskar bort; men hvilket konstnären icke låter framträda. Derföre säger man, att en konstnär sträfvär till *Idealet*, d. ä. det högsta mönstret för allt, hvad skönt kallas kan. Han uttalar sålunda i en sinnlig form, i ett ord eller en ton för örat, en målad eller formad bild för ögat, något öfversinnligt, andligt. Så säger man med rätta, att konsten, likasom den religiösa känslan och vetandet om det andliga öfverhufvud, höjer människans själ ifrån det timliga till det eviga.

Om Du läser ett skönt stycke, hör en skön musik, eller rätt väl betraktar Madonnan på Din kammarevägg, så känner Du alltid Ditt sinne stämmt till andakt, åtminstone befriadt för en stund från missnöje, förtret, och från alla små hvardagstankar. Derföre har man också öfverallt användt konsten för kyrkan, prydt den med bilder och taflor och firat Gudstjensten med versers uppläsande, med musik och sång.

Och för att förstå, hvad skön konst är, bör man isynnerhet ihågkomma, att, fastän konstnären måste framställa sina ideer i sådane bilder, som han lånat från naturen, så ger han dessa bilder en högre skönhet och en högre betydelse, än den de ega af naturen. Se rätt på Din lilla Madonna och på hennes barn, så finner Du, att Du fortfarande kan föreställa Dig och uttyda, hvad godt och ädelt, som finnas i deras uppsyn. Min mening är: den uttalar så mycket, att man aldrig saknar ämne för en ny bättre uttydning af dess betydelse. Men så mycken inneboende själ finner Du icke hos någon lefvande människa.

Till och med ett porträtt bör vara sålunda idealiseradt. D. ä. fastän det är likt, så bör det uttrycka personens karakter i högre grad, än hans eget ansigte gör det. Ty människans anletsdrag förvridas oupphörligt af sinnesrörelser eller af liknöjdhet o. s. v. Endast i det ögonblick, hon tänker och handlar ädlast, kan t. ex. en ädel människas själ något så när framlysa i hennes anlete. Men en verklig målare, som naturligtvis icke är vittne till dessa ögonblick, bör dock af sig sjelf veta, huru personen ser ut, när hans rätta sinnelag framlyser, och sålunda afbilda honom. Häraf kan Du finna, att daguerrotypporträtter icke kunna vara dugliga. Likaså äro de porträtter, Du sett hos Guvernörens, bara klåperier.

Du tänker nu söta Lilli, att det dock är illa, att Du icke fått se några sköna konststycken. Men Du glömmes då, att Du har sådane på Din hylla, i Schillers, i Runebergs, i Stagnelii skrifter. Skulle Du vara snäll och litet spela och sjunga, så kunde Du också njuta af månet konststycke. Jag försäkras Dig, att det fordras mycken flit äfven att studera taflor och bilder. Mången, ja de flesta, löpa i gallerierna, utan att hafva minsta gagn af sitt gapande. En skön tafla måste studeras som en bok, om man skall veta något af dess skönhet och betydelse. Likaså måste man ofta läsa ett poëm, för att förstå och fatta, huru skönt det är och af dess ädla anda förädlas.

Men jag vill nu gå tillbaka till min resa. Ifrån Berlin reste jag på jernbana – till Vittenberg, der Luther lefde som Universitetslärare, genom Hertigdömena Anhalt *Dessau* (17 qvadrat mil, 60 tusen invånare) och Anhalt *Cöthen* (15 qvadrat mil, 40 tusen invånare), således båda tillsammans icke mer än kanske 1/3 del (?) Kuopio *Socke*n ungefär, men med fyra ggr så många invånare, förbi bådas hufvudstäder till Halle (åter i Preussen) och till Leipzig, summa 20 *Svenska* mil på 7 1/2 timme. Följande dag, den 5 Augusti, for jag till Dresden åter på jernbana, 10 mil 3 timmar. Derifrån skulle jag rest den 10:de, men väntade med oro på Dina bref till den 13:de, då jag återreste till Leipzig. Derifrån den 14 förbi Halle, Weissenfels (dit

Gustaf Adolfs lik, sedan han stupat vid Lützen nära till, fördes), till Weimar, hufvudstad i ett Storhertigdöme Saxen Weimar (27 qvadrat mil, 250 tusen invånare). Här lefde en tid Tysklands största skalder, Goethe Schiller, Herder, Wieland, och här finnas deras hus, grafvar och andra minnesmärken. Vid Universitetet i Jena, nära intill, lefde vid samma tid en mängd utmärkta män, och det lilla riket var då det berömdaste i Tyskland – (från 1770 till 1810 ungefär). Härifrån den 15 förbi Erfurt (åter i Preussen), Gotha, hufvudstad i ett annat Sachsiskt Hertigdöme, till Eisenach, en stad som åter tillhör Storhertigdömet Weimar. Hela denna väg från Leipzig, 15 mil på 4 1/2 timme. Från Eisenach reser man i postvagn genom Kurfurstendömet Hessen [hufvudstad Cassel] och små snutar af Konungariket Bavern till Frankfurt am Mayn, en fri riksstad, med 60 tusen invånare, dessutom ett litet landtområde med ungefär 5 tusen. Hit ankom jag den 16:de Augusti kl. 7 f. m. efter 16 mils nattlig färd i postvagnen.

Här måste jag dröja, för att få mig en ny rock, en ny vest o. s. v. Ty sådant är här billigt. Och nu är Din gubbe en alldeles modern sprätt, med rutiga inexpressibles, d:o vest, som räcker långt ned på magen, långlifvad rock, knappskor och ny hatt – ja också ny rutig halsduk. Men Du får se, att allt har god smak, är mörkt och allvarligt.

Det förnämsta jag här såg var en luftballon. Du har i ritningar sett, att den är brokig. Det kommer af olika färgadt siden, hvaraf den består. Tyget göres lufttätt med en fernissa. Sedan fylles ballonen med vätgas, samma slags luft som antändes i Pappas, tobakseldtändare. Denna luftart är mycket lättare än den vanliga (atmosferiska) luften, som består förnämligast af syrgas och kväfgas. När nu ballonen tvärtigenom taget är så hög, som Guvernörens hus till taket, så förstår Du, att den är en bra stor boll. Den lättare luftarten vill uppåt, alldeles som de lättare luftbläddrorna i det tyngre vattnet, och då ballonen är stor, så bär den mera, som ett större fartyg. Nu omgifves hela ballonen af ett nät af starka trådar. Dessa sluta nedanför i temligen grofva linor, hvilka äro fästade vid ett armstjockt tunband, och under detta hänger gondolen, ett slags båt. Luftseglaren, en Engelsman Green (läs Grin) satt sjelf, så länge man kunde se, på tunbandet, i frack och hatt. Det var hans 164:de resa. I gondolens båda ändar suto en annan Engelsman, något rädd, och en rask gosse, en värdshusvärdson från Frankfurt. När ballonen släpptes lös, anstämde musiken en bullrande salut, de 20 tusen åskådarena hurrade, Green svängde sin hatt till afsked och de båda andra sina fanor. Det var en oändligt vacker syn. Ballonen steg så jemnt och skönt. Så stadnade den vid kanske tvåtusen fots höjd. Men då höllde Green ut en 3 à 4 små sandsäckar, som utgjorde barlasten, och det bar åter af uppåt. Kanske det högsta 7 à 8 tusen fot, d. ä. en 16 à 18 ggr så högt, som Puju berg. Efter 10 minuters förlopp kunde man icke mera urskilja personerna. Efter en timme ungefär sänkte den sig åter. Den hade under tiden med vinden drifvit åt Rheinfloden 1 Svenska mil. Uppfarten skedde kl. 7 e. m. Kl. 2 om natten voro luftseglarna åter välbehållna i Frankfurt. Jag tänkte: så roligt det vore! Men det vore dock lättsinne, onödigt. Och min nästa tanke var: Hela min resa är mer, än jag bort göra; ty för Er, med Er mina älskade vill jag så gerna lefva. Att dö syntes mig förut så lätt; nu börjar tanken derpå kännas mig så tung, så tung.

Brüssel. d. 21 Augusti

Jag kan icke fortsätta min beskrifning utan att först välsigna Dig, tacka Dig, kyssa Dig tusen, tusen gånger Älskade, ljuftva Maka min för Ditt bref, som jag i dag erhöi, och som här väntat mig sedan den 14:de. Det är så varmt, det är så godt och så tänkande, det lilla brefvet. Jag önskar rättnu, att få vara länge borta, för att oftare få höra de ljuftva orden om Din kärlek. Lilli, lilli! jag får ju aldrig eljest höra dem, eller något ord, något namn, som erinrar derom! Dock nej, jag vill hem till Dig, till vårt lilla barn! Jag vill lära mig att förstå Dina blickar, Dina tysta tankar! Jag vill aldrig mera tvifla, alltid tro, alltid hoppas – hela mitt lif skall blifva annat, än det denna sednaste tid varit.

10

Ännu tack, tack, min egen Älskade för det ljuftva sköna brefvet. Jag är åter så trygg i hoppet, att snart få återse Er! Jag har ju nu nyheter, som ännu icke äro mer än tre veckor gamla. I ären der så lyckligt och lugnt till, och jag får vara viss att intet ondt händt Eder. Gud den Allsmäktige skall vara oss nådig, och bevara Eder och göra mitt sinne ödmjukt och tacksamt för det oförtjenta goda Hans Försyn beredt mig!

Och så går jag åter till beskrifningen, som är lång nog för ett bref. Men den skall dock föga kunna gifva en föreställning om det, jag sett inom några dagar.

20

När jag nämner städer, dem jag passerat och sett på min tur, så bör Du väl alltid tänka Dig, jag sett ett par tre dussin *små*städer om dagen dertill, utom de nämnda. Men snart uppgår nu de *stora* städernas antal till dussintal om dagen.

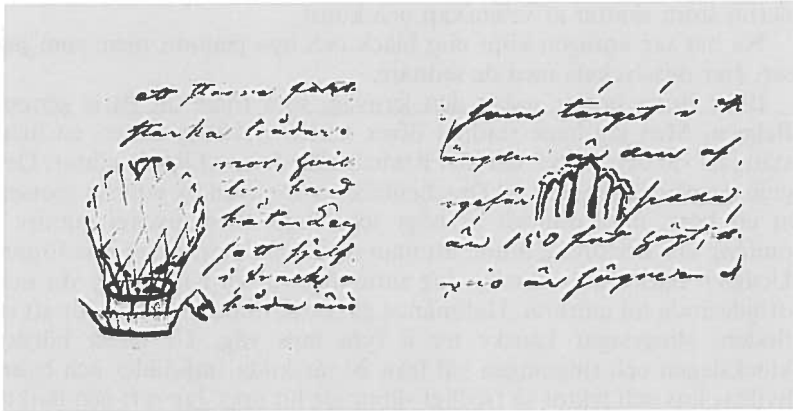
Från Frankfurt am Mayn begaf jag mig den 18 kl. 9 f. m. på jernväg till Bieberich 3 1/2 mil. Här återsåg jag den sköna ståtliga Rheinfloden efter 7 års frånvaro. Bieberich ligger litet söder om Mainz (med 70 tusen invånare) vid hvars port jag var, utan att gifva mig tid till inträde. Der gick jag genast ombord på ångfartyget, och så bar det af utför Rheinfloden. Om dess fägring har jag svårt att gifva ett begrepp. Du bör tänka Dig, att man har en historie om städer och borgar härstädes redan från Christi födelses tid, och att landets kultur således är 1 800 år gammal. Vid floden ligga på venstra stranden Schweiz, Frankrike, delar af Tyskland, på den högra åtminstone fem särskilda Tyska riken, och vid mynningarne på båda sidor Holland. En mängd stora bifloder flyta in från båda sidor. Ifrån Italien och Medelhafvet går äfven en handelsväg från Triest öfver Augsburg till Frankfurt och Rhein. På floden röra sig derföre, utom ett par tre dussin ångfartyg, hundradetal lastfartyg, stock och brädflottor. Redan föra 10 särskilda jernvägar till flodens strand, en långt inifrån Tyskland och Polen, en annan från det inre af Frankrike, och på flera ställen har man redan anlagt sådana vägar långsät flodstranden, icke nöjd med den hastiga fart, som fås på sjelfva floden. De flesta bifloderna äro segelbara långa stycken, och Maynfloden, vid hvilken Frankfurt ligger, är nu genom en kanal förenad med Donau som flyter ut i Svarta hafvet.

30

40

Tänker Du Dig nu, att från alla dessa så rika länder, och från alla verldsdelar (genom Holland och öfver Triest) varor strömma till Rhein, för att stadna eller föras vidare, att affärsmän från alla Europas länder här passera fram och åter, för att köpa och sälja dessa varor, att flera tio tusende tal utländningar hvarje sommar fara upp och ned, för sitt nöje eller till och från de många badorter, som ligga i flodens grannskap, och att naturligtvis invånarena vid flodens stränder sjelfva roa sig med kortare och längre färder, så finner Du det icke mera underligt, att de 10 å 12 ångbåtar, som dagligen går upp och lika många utför floden vanligen hafva sina 50 till 150 passagerare. Derved

50

»Nu omgifves hela ballonen af ett nät af starka trådar.» 653: 30.
 »På längden är den af Pelarrader delad i fem s. k. skepp, så ungefär ...»
 656: 25.

bör jag dock anmärka, att intet fartyg, hinner hela sträckan på en dag. Men nedför strömmen kan man på en dag komma från Strassburg till Rotterdam.

På den sträcka, jag bereste, från Bieberich till Cöln (ungefär 16 Sv<enska> mil räknar jag 28 städer med invånare) från 70 tusen till 2 tusen, dessutom öfver 80 orter med kringom 1 000 invånare invid sjelfva stranden, och väl lika många inom 1/2 mils afstånd derifrån. En del af denna väg har ofruktbara berg ||med låg löfskog||; men på de flesta ställen äro bergen, höga som Puju, upp till spetsen betäckta af vingårdar. Deremellan äro slätterna odlade som en trädgård, med små tegar i alla färger af gult och grönt och fruktträd öfverallt på tegarne, dignande under årets rika skörd.

Ända från älsta tider, då Romarena hade eröfrat dessa trakter, finnas minnesmärken. Sedan Kristendomen kom och Påfven i Rom kringsände sina munkar och prester, trufdes dessa godt i det sköna landet. I alla städer finnas ännu sköna kyrkor från den tiden – i Cöln ensamt funnos då 200 kyrkor. Biskoparne byggde slott och munkarne kloster, som ännu stå qvar men såsom skolor eller andra nyttiga anstalter, slotten stundom såsom de nuvarande regenternas lustslott. Vid samma tid florerade riddarena, ursprungligen de små furstarnes närmast underlydande krigare, hvilka, som Du i romaner läsit, väl här och der (i Södra Frankrike och Spanien förnämligast) blefvo stridsmän för religionen, damernas tjenare och beskyddare, blott för äran, men vanligast, och isynnerhet vid Rhein, plundrade de handlande, hvilka icke betalade dem skyddstull för sina varor, och utsögo sina bönder. De byggde sina borgar på höga klippspetsar. Nu utgöra dessas ruiner en prydnad vid Rhein, tillika ett minne från laglöshetens tider, som upphöjer värdet af de nu lefvande bebyggarens fredliga välstånd. En sådan borg finnes qvar oförstörd, några äro åter uppbyggda till lustslott, i ruiner finnas flera dussin.

Lägg nu allt detta tillsammans kring en flod, från 400 alnar (ungefär 1/4 dels verst) till 1 400 aln<ar> (3/4 verst) bred, öfverallt djup och med stark ström, litet gröngrått vatten, som dock ej mycket skadar dess klarhet på de klaraste ställen – så får Du hufvudsumman af dess skönhet, ett romantiskt skönt landskap, med odling och rörelse, som få trakter på jorden, rikedom på allt, hvad till lifvets nödortft hörer, och

dertill stora skatter af vetenskap och konst,

Nu har jag äntligen köpt mig bläck och nya pennor, men, som jag ser, åter misslyckats med de sednare.

Ifrån Bonn börjar redan den jernväg, som förer till Paris genom Belgien. Men jag hade stadnat öfver natten i Königswinter, en liten stad just vid den punkt, der den Romantiska delen af Rhein slutar. Der gick jag på qvällen upp till Drachenfels, en borgruin på yttersta spetsen af ett berg, nära dubbelt så högt som Paju, men mycket mindre i omfång och derföre så brant, att man ser floden nere under sina fötter. Utsigten härifrån är herrlig. Jag satte mig vid en half butelj vin och dröjde ända till mörkret. Halfmånen gaf dock tillräckligt ljus, för att se flodens slingringar kanske tre à fyra mils väg. Ur dalen hördes klockslagen och ringningen väl från 20 särskilda småstäder och byar, hvilkas ljus och lyktor så fredligt skimrade hit upp. Jag satt och tänkte på Er på Dig älskade och saknade min Maka, huru ljuft det skulle varit att hafva Dig här vid min sida. Jag ångrar så mycket, att jag de föregående somrarne icke slitit mig lös ofta, för att med Dig lefva litet ute i den fria naturen. Det skulle befriat från mycket qvalm och oro. – Med all min saknad var dock denna dag den skönaste på hela resan.

Jag hade föregående natt sofvit ganska litet, rest i den svåra värmen och besökt Drachenfels. Den 19:de var jag dock uppe kl. 5 och for på ångbåt till Cöln, der hela min tid åtgick att bese dömen (läs »då-»), en stor kyrka, hvars byggnad började år 1248, men som ännu är ofulländad. Det kommer af dess oerhörda storlek. Den är så lång ungefär som torget i Kuopio, så bred som vår kyrka är lång. På längden är den af Pelarrader delad i fem s. k. skepp, så ungefär sedda från ena ändan. Det mellersta skeppet är 150 fot högt, d. ä. 75 alnar, och jag tror ej tornet i Kuopio är högre. Sidoskeppena hafva utanpå tak, brutna på tvären, och dessa äro prydda med en mängd små torn af huggen sten som det hela. Men hela deras yta är skapad som löfverk och hvarjehanda bilder. Fönstren äro af måladt glas, d. ä. med inbrända färger. De två stora tornen i ena ändan skola blifva öfver 250 alnar höga. Nu är blott det ena till 1/3 del färdigt. Man har beräknat kostnaden för, hvad som ännu återstår att göra på hela kyrkan till ungefär 5 millioner Rubel Silfver.

Kl. 2 1/2 e. m. reste jag åter på jernväg till Aachen, endast 6 mil, och besåg denna stad, som varit Residens för Carl d'en Store (år 800), den första Kejsaren, då öfver både Frankrike och Tyskland. Efter hans tid blefvo Tysklands regenter Kejsare, men Frankrikes konungar. Under Napoleons krig upphörde äfven detta, så att den fordna Tyska Kejsarn nu är blott Kejsare af Österrike. Här såg jag äfven för första gången ett spelhus, med rum så prydda som någonsin ett furstligt slott kan hafva dem.

Den 20:de for jag på jernbanan, först till Lüttich, sedan hit, tillsamman 15 mil. På förra stället sprang jag mig trött med beseende. Här har jag nödgats dröja för mitt pass. Jag fick dock här Domkapitlets bifall till ytterligare två månaders tjänstledighet.

Jernvägen från Cöln till Lüttich, der trakten är bergig, är ett riktigt storverk. På några och tjugo ställen far man genom mörka gångar, huggna tvärtigenom bergen, som dock här äro af lös skiffer eller sandsten. I dalarne deremellan far man fram på höga dammar, på ett ställe öfver en stenbrygga 182 fot, d. ä. 91 alnar hög vid dalens lägsta punkt. Men den är försedd med fasta sidomurar, och man är i ett ögonblick deröfver.

Hela trakten är full af fabriker. På en station räknade jag inom en

plats, så stor som halfva Kuopio öfver 20 skorstenar från ångmaskiner. Hitom Lüttich blir trakten jemn och består af ängar och häckar och trädplanteringar. På kanalerna ser man skepp ligga midtuti skogen. Du ser väl på kartan, att jag nu är i Belgien. Och tänk Dig, att jag här dagligen måste parlara idel Franska. Jag hoppas, att det inom några veckor skulle gå bra. Med det nödvändiga slår jag mig väl ut. Men jag har också redan hållit långa samtal med värden, der jag bor.

Nu måste jag åter ut för passet. Likväl skall jag sist i morgon den 23:dje afsända detta bref härifrån eller från Antwerpen. I öfvermorgon träffar jag då H. K<ellgren> och R. T<engström>,

Här i Brüssel är redan ett litet Paris i anseende till magasinernas och butikernas skönhet förnämligast. Helt nyligen har man genombrutit tvenne qvarter, för att anlägga ett galleri, här nemligen en bred genom två våningar gående gång med brutet glastak, väggarne sirade med pilastrar [halfva pelare, som sitta fast vid muren], målningar och bildstoder, samt med sköna magasiner på båda sidor. På qvällen, då hela galleriet äfvensom magasinerna äro upplysta af gas, taga sig varorna serdeles väl ut bakom de stora och klara spegelglasen. Jag besökte i går en industriexposition härstädes, d. ä. en enkom uppställd samling af alla möjliga i landet arbetade fabriks och handtverksvaror. Det var en herrlig syn, att se alla dessa mästerstycken. Men deras pris är också derefter. En enkel krage med manchetter kostade 100 francs, en skjorta 32 Fr<ancs>, en vagnsseia 1 200 Fr<ancs> o. s. v. Fortepianon funnos der så utmärkt vackra och dyrbara. Jag såg att man *icke* mera brukar flyglar, utan upprättstående skåp, litet kortare än mitt skrifbord, litet högre än en vanlig byrå, men knappt nog af dess bredd, försedda framtill med en litet utstående afsats för klaviaturen.

Nu vet jag i hast icke, hvad jag mera skall berätta. Jag reser i dag på f. m. till Antwerpen och vidare. Det var i går söndag och jag blef af betjeningen här narrad i anseende till passet. Så är jag här ännu d<en>

När Du till Doctor och Doctorinnan Frosterus framför min ödmjuka, hjertliga, tacksama helsning, så säg äfven öppet, att jag gifvit Dig rådet mottaga deras godhetsfulla bjudning för så lång tid sig låter göra. Men om Du tycker Dig önska och böra besöka äfven D:r Schmidts, så reser Du väl dit i medlet af September. Tag då från Idensalmi en pålitlig skjutskarl, som med egen häst för Dig fram hela vägen. Till betjeningen i huset måste Du väl utdela några Rubel, ett par för person. – Sedan kan Du ju komma hem mot slutet af September. Skrif snälla min till Mamsell Oppman, att Sekretern låter på min räkning måla, förmaks och Din kammar kakelugn, min kamma, re åt gatan helt och hållet – likaså farstun.

Till hvad Du frågar angående Ditt sätt att vara, kan jag blott svara: När Du af hjertat önska göra *alla* menniskor nöjda och visar välvilja mot *alla*, emedan Du anser det för hvarje menniskas pligt; då är Ditt uppförande alltid godt. Men när Du är likgiltig den ena gången, men den andra visar Dig intagande, således blott mot *någon viss person*, då vill Du endast sjelf behaga, tänker på *Dig*, icke på andras glädje. Öfverhufvud blir allt godt, som menniskan säger och gör för andras bästa, utan fåfäng sjelfkärlek och utan tanke på egen fördel. Men det är svårt, tål att arbeta på hela lifvet igenom.

Så att lill Lillin har sina tänder två. Måtte det också gå lika lyckligt med de öfriga. Älska henne af allt hjerta goda min Maka lilla, men tro icke, att det är något underbarn. Sådant inverkar på Lillin stackares

hela framtid. Af underbarn blifva vanligen skrala menniskor; hvartill föräldrarnes svaghet och inbillskhet gör dem. Anse så att barnet kråkan andligen och lekamligen är allmogen lik. De flesta menniskor är förståndiga och goda. Och det är då godt, om hon kan blifva som de flesta. Liten svaghet hos Mamma är dock förlåtlig. Men tror Hon på ett underbarn och ransakar sitt hjerta, så skall Mamma finna, att den tron har grund i hennes egen lilla fåfänga.

Adjö nu min saknade, innerligt saknade, goda, älskade Maka. Jag hoppas, att dessa sednaste veckor skola förgå raskare än de förflutna
10 åtta, hvilka jag tycker hafva utgjort en så lång, lång tid. Aldrig vill jag mera ut i fremmande land. Jag har redan så nog af resan, att de stora städer, jag ännu får se, med all deras herrlighet för mig icke ega något lockande.

Hos Dig, hos Dig min älskade Maka, hos våra barn ville jag vara. O huru ljuft skall det icke blifva att sluta Dig åter i mina armar, att hvila mitt så ofta af sorgsna tankar trötta hufvud vid min egen Makas hjerta. Herren Gud bevara Dig och de våra, jag beder derom ödmjukt och ofta. Lef väl! Lef väl! Sakna blott litet. Tiden flyger snart förbi, och snart får Du åter trösta och lyckliggöra Din
20

ömt tacksame trogne
Make
J. V. S:n

Bref får Du nu först efter två veckor – och då afsändt troligen från London.

86 J. L. SNELLMAN – J. V. SNELLMAN AUGUSTI
30 1847
HUB, JVS handskriftssamling

Min egen Älskade!

Har Du redan aldeles bortglömt mig, jag är så orolig, ty jag väntade med säkerhet bref med sista posten, men du ville väl pröfva mig, du tror ej att jag är tillräckligt pröfvad, då jag ej har dig, i dag tycker jag att det varit särdeles tungt, jag har föreställt mig alla möjliga grymma olyckor
40 som kunde hända dig, huru är det med din fot? Ja Gud i himmelen bevara dig, att intet ont måtte hända, det skall jag innesluta i mina morgon, och afton böner.

Jag tackar Gud äfven som skänkt oss den lilla Engeln, hon gör mig så oändligt lycklig, hvad vore lifvet utan henne för oss vardera. Och då trycker jag henne alltid så hårt till mitt hjerta. Lilla Hanna var sjuk en hel dag, jag satt hela dagen hos henne eller skjötte henne rättare ty nu var hon oppe, fastän hon gret och klagade sig, det gorde så ont i mitt hjerta, att jag bad Gud att jag helre måtte blifva sjuk. Men efter en dag blef hon med Guds hjelp frisk, det var säkert tandplågor, ty öfre tandköttet var mycket ömt, blif ej ängslig, ty nu är hon aldeles lika
50 frisk och glad och snell som förrut.

Hvad tänker du när vi allt ännu äro på Idensalmi, men jag har flere gånger tänkt på, resan ock talt med Tant, men Tant har varit mycket envis att få behålla oss, och då jag sett att det varit af uppricktigt hjerta, och jag mycket bra trifvas här, så ämnar jag först resa i nästa vecka, och efter det går så lätt, och blir ingen krok så far jag igenom Maninga,